

Det var ett verkligt kraftprof. Att författningen blef ett *opus* derefter, är visst möjligt. Men säkert är icke, att något bättre skulle af herrarne hafva åstadkommits. Lång betänketid och erfarenhet skulle visst numer för hvar och en göra saken lättare.

Huru det formelt aflopp med ständernas beslut är mig obekant. Det föredrogs väl af grefve Armfelt. Men jag är fast öfvertygad, att grefven aldrig skulle tillstyrkt gillandet af § 70, om han blifvit tillfrågad. Troligt är dock, att detta icke skett. Saken var nog på förhand känd och dess öde på två minuter afgjort.

10 Herrarne, som egde och eger en så utomordentlig kännedom om personer och förhållanden, torde väl vara af annan tanke? Prosit!

J. V. S.

235 »LIFVET ÄR EN DRÖM!» ...

Morgonbladet n:o 35, 12. II 1881

20 »Lifvet är en dröm!» har den stora spanska skalden sagt oss. Och Gamla testamentets vise konung säger: »Allt är fåfänglighet! Allt är inget annat än fåfänglighet!»

Ja, i sanning! Äfven för den, som står lifslängdens yttersta gräns nära, synes den så kort denna tid, sedan han, som ett oskyldigt barn, stod vid en älskad moders knä, medan han nu redan står, en bräcklig gubbe, med hvitnad hjessa. Och alla sträfvanden och irringar och fröjder och sorger, som fyllt den mellanliggande banan, så skilda från hvarandra af långa år, de synas nu vid en återblick skymta fram så nära till hvarandra, såsom gestalterna i en dröm, likasom dessa endast skenbart genomlöpande en lång tidrymd. Och dessa gestalter de hafva ju alla förgåtts! De lefva ju blott likasom drömmens i individens fantasi. När äfven han betalar sitt lufs skuld åt förgängelsen, så vet ju ingen mera, hvad de varit, eller att de funnits till.

30 Men till människans tröst finnes der utöfver detta individens förgängliga drömlif äfven på jorden något, menskligt att tala, evigt varande, som har sin rot i ännu icke räknade årtusendens natt och som skall bära frukt äfven i en framtid af ännu mindre räknade årtusenden.

Under de vexlande, förgående företeelserna i naturens lif, består den förnuftiga naturordningen, och med den naturens harmoni och skönhet, så mäktigt inverkande på menniskoanden.

40 Och i historien består den moraliska verldsordningen. Det Rätta kan i all evighet icke förgås.

Och jemte den det Sköna såsom mål för menniskoandens egna verk, idealet, som evigt varar.

Man säger: Detta är dock endast tankar, föreställningar, fantasibilder. Det är icke det verkliga på jorden.

Nej! just detta är den sanna verkligheten, det evigt bestående verkliga, icke det förgängliga drömlifvet, som blott dröjer ett ögonblick och försvinner. – Vill man med få ord säga, hvilken den mans karaktär och hvilket hans lif var, kring hvars graf vi nu stå församlade, kan detta i min tanke bäst uttryckas så:

Hans ande lefde städse och verkade i detta, det eviga på jorden; det individuella fåfängliga, förgängliga drömlifvet aktade han icke värdt en blick. – Det var detta, som gaf hans ord en så utomordentlig makt öfver menniskors sinnen, det skriftliga väl äfven stundom, men främst det

talade ordet. Vid första ljudet af hans röst kände man sig liksom lyftad från marken, i synnerhet som han var mästaren i den stora konsten att rätt börja, och få voro väl de, som, när han slutat, icke kände sig genomströmmade af den för dem mera eller mindre sällsynta glädjen, att vara med honom lyftad till de ljusa regioner, der hans ande hade *sitt rätta* hem.

Känt är, att universitetet och isynnerhet dess ungdom hela hans lif igenom utgjorde föremål för hans kärlek. Hvad hans ord bland denna ungdom verkat, generation efter generation, kan icke mätas. Hans plats vid universitetet står i detta hänseende ännu tom – och osäkert är, när den en gång skall fyllas – ett bevis för, huru sällsynta förmågor sådana som han äro och, må det tilläggas, äfven upphöjda karaktärer sådana som han; ty för ungdomen är öfvertygelsen, att den ädla karakteren verkligen står bakom det sagda ordet, oeftergiftigt villkor, så att äfven den eminentaste värtalighet, der denna öfvertygelse saknas, lemnar ungdomen kall. – I sin tidigare mannaålder omfattade Cygnæus historiens studium såsom sitt fackvetande. Han gick till detta studium icke oförberedd, ty han egde de solidaste förstudier i alla det humanistiska vetandets grenar. Historiker blef han sedan som få, ty ett utomordentligt minne tillät honom att med lätthet samla och behålla ett ofantligt historiskt material och för hans upphöjda håg och snillrika skarpblick kunde icke någon kärare sysselsättning finnas än den, att i historien uppsöka det inre sammanhanget och att skildra och bedöma de stora karaktärerna i densamma. Det var nu till sådana föreläsningar han samlade ungdomen omkring sig, och den, som någonsin hört honom tala, har icke svårt att föreställa sig, huru han talade öfver dessa upphöjda ämnen. Här vid universitetet egde man dock studiernas frihet i arf. Men han hade, förrän han blef docent i historien, i fem års tid varit öfverlärare vid finska kadettkåren. Här var undervisningen i historien snärjd i bojer och band. Men för Cygnæus blef den föreskrifna läroboken, då han läste med de äldre, endast en skylt. Jag har hört den tidens kadetter, ännu såsom mogna män, med ungdomens entusiasm tala om dessa lärotimmar och efter 30 års förlopp citera den älskade lärarens ord. Det var synbart, att de hos dem blifvit en vägledning för hela deras lif.

Men det är känt, att Cygnæus under sin senare mannatid blef sin första vetenskapliga kärlek otrogen. Ännu 1847 kopierade han flitigt på bibliotekerna i Paris historiska akter – men, man kunde se det, halft motvilligt. Den bildade konstens mästarverk hade redan då börjat draga hans håg till sig.

Han hade icke heller såsom historiker någon vid universitetet fast plats. När därför i hans 47:de ålders år genom grefve Armfelts medverkan, af hvilken han från ungdomsåren var känd och värderad, en ny profession inrättades, den för estetik och modern litteratur, öfverensstämd redan den nya verksamheten med hans inre kallelse; förberedd var han genom sin kändedom af de nyare kulturspråken och genom en omfattande läsning af de i dem skrifna nationallitteraturerna, bådadera långt utöfver vanligt mått – och vidare genom konststudier, idkade i det eviga Roma. Snart trängde den nya förkärlek, jag påpekat, honom bort från litteraturen till den bildande konstens verk.

Hvad han för fäderneslandet på denna sidobana varit, det är af det tacksama Finland känt och erkänt.

Han befann sig nu efterhand i den belägenhet, att han förmådde stöda både med råd och dåd. Hans ensamma ställning i lifvet gaf honom medel härtill. Men äfven bland studenter uppsökte han såsom

skattgräfvaren, den gryende förmågan, och der han fann den, der sträcktes vid behof mot den framåtsträfvande hans hjälpsamma hand. Der större anslag påkallades, var han en outtröttlig manare hos dem, som kunde öfver sådana disponera. Han stod i denna sin verksamhet kanske ensam i vårt land. I allt detta sökte han tillegna fäderneslandet en del i det högsta, den menkliga kulturen frambragt. De verk, som sålunda framkallades i dagen, de skola blifva hans äras bärare.

Hans egen litterära produktion försummades härunder icke. Den var för våra förhållanden rik. Och den karakteriserades deraf, att den behandlar endast och allenast fosterländska ämnen. Hans historiska monografier, mest rörande vår äras dagar, skipa med ringa undantag fast rättvisa och äro genom sin upphöjda och varma stil en sann skola för patriotismen. Cygnæi litterära kritik står bland det främsta af allt likartadt, som på svenskt språk skrivits. Han var den förste, som i Runebergs dikter upptäckte den stora skalden. Han var också den, som i Kalevala framhöll värdet af den så underbara dramatiska Kullervoepisoden.

Cygnæi dikter, i hvilka ingå äfven stora dramatiska arbeten, borde väl i samlingen intaga första rummet?

Smicker vore honom ovärdigt. De göra det icke. Hans lifsgerning är storartad nog för att tåla vid detta afdrag.

Ingen har betviflat hans stora poetiska begåfning. Kännaren möter i hans skaldestycken öfver allt de djupsinniga tankarna, den höga ädla stämningen, ja, äfven den originela, skönt anlagda bilden. Men de sakna öfver hufvud den sista fulländande handen och dermed den klara, sköna form, som skulle gjort dem till upplyftande läsning för ett helt folk. Detta var en sann olycka, men den var ohjelpig. Han, den så högt begåfvade, den så klarseende, han misstog sig på villkoren för den poetiska produktionen. Han fordrade, att skaldestycket skulle ur inspirationens smältugn framgå fullfärdigt, fulländadt. Han kände dock, att alla tiders största skalder i månader, ja, i år egnat kärleksfull omvårdnad och arbete åt formens fulländande. Men Cygnæus gjorde härtill intet eller nära nog intet. Medelmåttan skall aldrig begå detta misstag. Det kunde vara endast snillet förbehållet. – Det var, såsom skulle den drömverld, han sköt ifrån sig, och ur hvilken dock konstnären måste taga det material, han gestaltar, här hafva funnit ett tillfälle att hämnas det lidna föraktet.

Jag borde kanske tillägga något om Cygnæi eget enskilda lif. Men säkert vet ingen något derom. Efter nära 60 års bekantskap och en vänskap, som icke en enda dag varit störd, är detta lif äfven för mig en hemlighet. Han älskade icke att tala derom. Han visste, att äfven hans eget enskilda lif tillhörde den förgängliga drömverld, med hvilken han icke ville hafva något att skaffa. Blott sällan nedlät han sig att tala om någon annans, och det skedde då af en hjertegodhet, som besegrade hans motvilja. Men alla, som hade lyckan närma sig honom, känna, att han var den finkänsligaste, ytterst humane i allt sitt väsende, och i vänumgänget outtömligt rik på snillrika slagord. Umgänget med honom var derfor alltid en vederqvickelse.

Men jag bör sluta. Jag är också vid slutet. Men detta är smärtsamt. Mycket smärtsamt!

Om någon, hade väl han förtjenat att få gå döden tillmöte med öppet öga, under full sans med den manliga undergifvenhetens mod. Men detta var honom förnekadt. Den hårda sjukdom, som förde honom i grafven, utsög efterhand såväl själens som kroppens krafter. Han låg de

sista veckorna i jämn dvala, ur hvilken han väl jämförelsevis lätt återväcktes; men om då äfven erinran återkom, är osäkert. Synbarligen var han trött in i döden.

Ögat förblef slutet, snillet skulle icke mera blicka der fram.

Han har nu kämpat ut!

På vår ringa häfdes blad skall hans namn troget bevaras. Och sent skall också hans minne dö ut i tusendetal landsmäns hjertan.

236 HANS MAJESTÄT KEJSAR ALEXANDER II ÄR DÖD.

Morgonbladet n:o 60, 14.III 1881

Pennan vägrar sin tjenst. Besinningen återvänder icke. I det upprörda hjertat hotar förbittringens känsla att qväfva smärtans.

I Ryssland tveka åtminstone icke massorna, de tiotalen millionerna, på hvad de med Kejsar Alexander I förlorat.

Hvad Finland i sin ädelsinnade, rättvise, milde *Storfurste Alexander II* förlorat, derpå tvekar i detta land ingen! Ingen!

Hans regeringstid skall för Finlands folk till de aflägsnaste generationer framstå såsom en dag af ljus och lycka.

Vid ett lyckligare tillfälle hafva vi uttalat vår öfvertygelse, att häfden skall ställa Alexander II:s namn i raden af jordens ädlaste regenters. Europa erkänner i denna stund, att icke var det *Hans* vilja och gerning, som mot honom uppkallade brottet, samt att *Han*, om någon människa på jorden gjort sig förtjent af ett lyckligare lif, en lugnare död.

Det är i en stund såsom denna man djupt nedtryckes af medvetandet att tillhöra ett ringa, maktlöst, beroende folk. Vi hafva intet kunnat göra, för att skydda vår *Monarks* dagar, för att skydda oss sjelfva. Ur bandithoparnas hand måste vi mottaga vårt öde!

237 RESERVATION MOT UTGIVNING AV K. IGNATIUS VERK 16.III 1881

Suomi. Kirjoituksia isän-maallisista aiheista. Osa 14

Mot Utskottets bedömande af D:r Ignatii arbete anhåller jag få reservera mig, utan att min reservation ens afser att verka till någon ändring i pluralitetens beslut.

Skulle arbetet utkommit på Svenska språket och derefter i Finsk öfversättning, då skulle detsamma visst icke kunna räknas till den Finska originallitteraturen. Men så har veterligen icke skett.

D:r I. har utgifvit arbetet på Finska och det hör derföre obestridligt till Finska originallitteraturen. Eljest skulle originalet icke tillhöra någon litteratur i världen.

På hvilket språk första manuskriptet är skrivvet – det angår icke Utskottet, då manuskriptet icke blifvit till detsamma inlemnadt. Om Förf. af artighet mot öfversättaren i företalet nämnt dennes namn, så har detta intet att betyda. Hvar och en vet, att D:r I. känner Finskan så väl, att han sjelf förstår öfversättningen; och för min del är jag öfvertygad, att Förf. till dess duglighet bidragit genom sin kritik.

Skulle alltså någon belöning här komma i fråga, så tillhör den obestridligen författaren, icke öfversättaren, hvars belöning är det